

Bijeenkomst Wevers van Regionale Voedselnetwerken.

Datum: 24 oktober, 13:30-16:30

Locatie: Molenplaats Sonsbeek, Arnhem

Aanwezigen: Puck Moll (Ons Eten Den Haag), Hilda Weges (Eetbaar Ede), Linda Louwisen (Eetbaar Nijmegen), Lynn van der Heide (Eetbaar Nijmegen), Paul Opdam (IJsselmarke, Brummen e.o.), Nienke Aangenendt (Natuur en Milieu Gelderland), Sanne Blok (Natuur Centrum Arnhem), Bas van Herrikhuijzen (Gemeente Arnhem), Henk Willem Tiktak (veel projecten in Noord Nederland), Marlise Vroom (Friese Voedselbeweging), Robert Klaasen (Drechtstadregio), Johannes Regelink (Burgerboerderij De Patrijs Achterhoek), Jacqueline Bulsink (Achterhoek), Bram Wendel (Eemland regio), René de Bruin (Stedendriehoek), Jan Hassink (WUR), Dieuwke Klaver (WUR), Daphne Schoop (WUR)

Opening

Jan Hassink opent de bijeenkomst en geeft toelichting op het initiatief voor de bijeenkomst: er gebeurt veel in allerlei regio's op gebied van lokaal en regionaal voedsel, deze specifieke groep werkt aan het verbinden van initiatieven, verbinden met gemeenten/provincie en het versterken van het netwerk en koppelen met gebiedswaarden: een bottom-up en holistische benadering. Wat er gebeurt is nog te weinig zichtbaar (wens vanuit Voedsel Anders zou zijn dat het wel zichtbaar wordt); op een hoger niveau moet aandacht komen voor regionale voedselnetwerken. Doel van de bijeenkomst: elkaar leren kennen, ambities delen, grondbeginselen identificeren, de vraag "wat kunnen we voor elkaar betekenen?" en verbinden van wevers, kennisinstellingen, gemeenten.

Hilda: is dit vanuit een bepaald project? Is er project financiering?

Jan: nee, dit is een bijeenkomst vanuit verschillende projecten. Geld is er wel voor reiskosten. Maar voor vergoeding uren moeten we een financier vinden.

Paul: toegevoegde waarde zou zijn om bijvoorbeeld samen een project voorstel te maken. Niet alleen gewoon voor geld, maar ook als teken om dit werk belangrijk te maken naar buiten.

Uitwisseling "Waar ben je mee bezig en wat is je droom?"

Zie Miro-presentatie voor de landkaart met de post-its van de wevers en onderzoekers met daarop de antwoorden op de vragen:

- waar werk je aan?
- wat zijn je dromen (incl. korte termijn richting eind 2024)?

Link naar Miro-presentatie:

https://miro.com/app/board/uXjVNVp-xC4=?share_link_id=575298539385

Uitwerking van de dromen van de aanwezigen:

Naam	Initiatief	Droom
Robert	Drechtstadboeren: gebied zuid-hollandse waarden. Lastig gebied, burgerinitiatieven starten is moeilijk	Voedselhallen van 2000m2 realiseren, waar veel samen komt: onderwijs, gemeente, voedselpark van 5 ha, voedselraden.
Bram	Agroforestry coordinator Utrecht, verbonden aan onderzoek naar voedselbossen Eemvallei	2024: Voedselbossen verder brengen, in Eemvallei 10 boeren met burgers verbinden (IRUS), netwerk van 75 boeren rond agroforestry bouwen, voedselcampus
Linda	Streek op Tafel is Eetbaar Nijmegen geworden. Bezig met een doorstart en professionaliseren.	In 2024 qua De streek op tafel: 50.000 bezoekers nieuwe site, grote lancering april/maart '24, eind 2024 entiteit opgericht, aantal initiatieven op de site naar 250, toekomstbestendig na 2024 €) + qua voedselbeweging: gezamenlijk grote fondsen binnenhalen
Paul	Onderdeel van landschapsnetwerk Overijssel. Bezig met bewoners betrekken voor inzet voor toekomstbestendig landschap (groen-blauwe dooradering)	Toekomstbestendig landschap: in 2024 verkopen 30 natuurinclusieve bedrijven elkaars producten en zijn herkenbaar als IJsselmarke bedrijf
Henk Willem	Bezig met het opzetten van een gebiedscoöperatie in Noord Nederland (Friesland) met een hub in Drachten. Aanpakken van probleem: regie en soevereiniteit van de regio terugpakken. Kwartiermaker zonneroute.	Mijn droom is dat we weer welzijn met elkaar realiseren in onze eigen leefomgeving in relatie tot de rest van de wereld. 25% eigen regio productie. Einddoel: Eind 2024: regionale hub in Drachten gerealiseerd in samenwerking met kleinere hubs in omliggende regio's.
Hilda	Voorzitter stichting Eetbaar Ede. Strijdt voor brede visie op voedsel: onderwijze, zorg, jongeren, ouderen – alles heeft met elkaar te maken.	10 punten plan (zie https://eetbaarede.nl/voedselraad-10-puntenplan-2/); in partnerschap gaan met horeca en onderwijs. En aanpak van probleem: grond voor voedsel.
Sanne	Actief in Groen Arnhem: podium bieden voor lokale producenten, zoals fietsroute “fietsen voor mijn eten”.	Droom: maand van lokaal voedsel najaar 2024
Daphne	Onderzoek bij voedselcoöperaties in Salland en Utrecht	Deze initiatieven een podium geven
Nienke	Boer-buur met natuur beweging.	gezond en florerend ecosysteem voor mensen en ander leven. 1+1=3. Concreet: Slagvaardige en met vuile handen(!) beweging in voedseltransitie met kennis en draagvlak

Dieuwke	Werkt in onderzoek naar voedselsystemen in Afrika. Betrokken geweest bij ontwikkeling Wageningse Eng (500 gebruikers).	Alle losse initiatieven in een beweging verbinden.
Bas	Gemeente Arnhem, ontwikkeling voedselvisie. Werkt aan een eetbaar groen-verbinding.	Omgeving creëren waarin paradijs en natuur gecombineerd zijn: gezonde voeding in de buurt en schone lucht, water en bodem. Concreet: het aantal van 130 initiatieven in Arnhem laten groeien, voedselvisie op papier en meer eten uit de omgeving. 2024: visie omzetten in uitvoeringsagenda's
Lynn	Werkt aan online zichtbaarheid van Streek op tafel.	Regionaal/lokaal voedsel beschikbaar voor iedereen en mensen makkelijk maken gezonde keuzes te maken.
Marlise	Werkt aan nexus bodem-voeding-gezondheid, kruiwagenmars, beleef de bodem, voedselagenda Leeuwarden, Friese Voedselbeweging	VWS medefinancier maken in kader van gezondheid, boer is dokter van de toekomst, dus duurzame landbouw als basis, winst voor mens, dier, aarde en producent.
Johannes	Werkt bij burgerboerderij de Patrijs. Samen met Jan Huigens	2024: De Patrijs draait zwarte cijfers En daarvoor: 100 burgerboerderijen in NL in 2030, 80% van voedsel uit eigen land in 2050, 100% natuurpositieve boeren in 2040
Jan	Werkt in onderzoek aan verbinden van kennis/praktijk. Focust op versnellen transitie en beleid beïnvloeden.	De beweging zichtbaar maken: "Het nieuwe normaal is dit!" De mensen die hier aan tafel zitten, het werkt laten erkennen. En een economie die dient voor de maatschappij en niet andersom. Door andere waarden centraal te stellen en weten te onderbouwen, inspiratieboek, financiering, support ministeries
René	Werkt bij VoedselAnders. bezig met een VoedselWeb voor het idee om elkaar te helpen.	Regio die zichzelf voedt: 80% van de regio voor de regio
Jacqueline	Werkt in de achterhoek aan een voedselnetwerk	De goede dingen op de goede plek laten gebeuren: bodem leidend. De regio hier ook een stem in geven. 10 boeren aan de slag: toekomstperspectief geven, boeren steunen om landschapsverbetering toe te passen.
Puck	Ons Eten uit Den Haag, zit met andere initiatieven in een voedselraad.	eerlijk, duurzaam, lokaler en gezond voedselsysteem. 2024: bundelen krachten van de voedselbeweging. Zorgen voor betaalde arbeid. Werken met gemeenschappelijke taal, zichtbaarder worden en daarmee ruimte creëren voor de kracht van regionaal samenwerken

Grondbeginselen

Uit de clustering van de grondbeginselen en waarden m.b.t. samenwerking en voedselsysteem zijn verschillende categorieën naar voren gekomen. Zie annex voor volledige lijst.

- Houding t.o.v. samenwerking: transparantie, positiviteit, nieuwsgierigheid, respect en vertrouwen
- Principes waarop systeem verandering gebaseerd is: waarde toevoegen, van onderop; voorbij één dimensionale (€) benadering van voedsel; voedsel als verbinding; waarde creatie belonen; voedsel producenten waarderen
- Leren: samen doen en leren, kennis uitwisselen, streekvoedsel kennis
- Gebied: gebied als maatschappelijk bedrijf, talenten zichtbaar maken, menselijke en gebiedswaarde combineren, zeggenschap over landgebruik, gezamenlijk doelen stellen
- Inclusiviteit: inclusief, duurzaam, gezond, fair; gezond voedsel toegankelijk en beschikbaar voor iedereen; sociaal en financieel
- Internationaal: voedselproductie in Nederland heeft geen negatief effect op zeggenschap op voedsel elders in de wereld
- Toekomst: diversiteit, ecosysteem herstel, gezondheid mensen en natuur; respect voor leven; overleven als mens

Behoeften – openingsvraag “Waar loop je in de droom realisatie tegenaan?”

De discussie begon met de vraag naar behoeften, en een paar deelnemers gaven aan dat het fijn is een focus van de groep te gaan vinden. Er werden verschillende focuspunten geopperd. Annex 2 vat de flip-overs samen.

1. Uitdaging: hoe krijgen we voedsel op de agenda? De focus kan zijn voedsel agenderen

Marlise merkt dat het thema voedsel de hele tijd moet vechten voor een plek, om serieus genomen te worden op allerlei niveaus van overheid. Haar pleidooi is om met organisaties zoals Voedsel Anders te gaan kijken naar hoe voedsel nog meer een plek gegeven kan worden. Want: “Hoe kan het dat er miljoenen vrij worden gemaakt voor de landbouwtransitie maar er geen enkele aandacht naar voedsel gaat?”. De coalitie die hiermee bezig gaat zou breed moeten kijken, dus ook partners zoeken in FoodWatch, of artsen. Voedsel is integraal. Johannes stemt in met dat het landbouwtransitiebeleid stuurloos is juist door gebrek aan aandacht voor voedsel. Hilde oppert: “in initiatieven waar voedsel en landbouw worden gecombineerd is vaker succes. De vraag is dus, is dat iets wat wij kunnen bereiken?”

2. Discussie: op welk niveau actief? Moet de groep focussen op nationaal beleid of regionaal blijven?

Bas vraagt wat men vindt van een decentrale aanpak op het gebied van de voedselagenda's. Dat gemeenten of regio's de controle nemen en zo veel mogelijk lokaal wordt georganiseerd. En dat er dan uitwisseling gefaciliteerd wordt tussen bijvoorbeeld Groningen-Overijssel als er aangevuld moet worden.

Marlise deelt de ervaring dat gemeenten geneigd zijn het weer naar nationaal niveau sturen, dat hun taken beperkt zijn. Wat dat betreft is een én-én aanpak nodig, zodat men niet van het kastje naar de muur blijft gaan.

Volgens Jan zou een ‘burgers voor voedsel’-initiatief, van onderop krachtig zijn. Henk Willem benadrukt dat juist de initiatieven die van bovenaf geleid werden (zoals TSKK geleid door LNV) stuk zijn gelopen, en er dus gelet moet worden dat men niet in herhaling valt. Verder benadrukt Henk Willem dat activiteit op verschillende niveaus plaatsvindt, en de vraag kan zijn: “Hoe verbinden we de verschillende lagen?”

Samenvattend

1. De focus van het netwerk kan liggen op het realiseren van een **brede coalitie** op het gebied van voedsel en een regionaal voedsel systeem (bijvoorbeeld, die zich inzet om tussen verschillende niveaus samenwerking te bewerkstelligen zodat voedsel meer op de kaart gezet wordt, en gelinkt aan de landbouwtransitie. De groep kan complementair zijn aan het werk van Transitie Coalitie Voedsel, die zich meer op het verbinden met het bedrijfsleven focust. Deze groep onderscheidt zich door te staan voor de meer grassroots en kleinschalige initiatieven.
2. De focus van het netwerk kan liggen op **praktische kennisuitwisseling** tussen de initiatieven van de verschillende regio's, bijvoorbeeld door casus gericht probleemstellingen aan te pakken gezamenlijk vanuit het netwerk. Niet in de vorm van excursies maar juist door oplossingen aan te dragen of ervaring te delen: "Hoe helpen we dit initiatief verder?". Het praktisch verder helpen van één initiatief kan ook kennis leveren die men weer kan terugbrengen naar eigen initiatief, of eigen regio. Zie verder punt 2.1. met oog op de potentiële tijds- en energieinvestering van de betrokken in dit kader.

2.1. Men is het eens dat het in alles belangrijk is op de tijd en energie te letten van de aanwezigen: "Er speelt al een hoop in het eigen initiatief" en nog meer werk is niet altijd mogelijk te dragen. Er moet gelet worden op dat de groep niet dezelfde fouten moet maken als andere initiatieven hebben geprobeerd en die niet werkten, of in herhaling vallen bijvoorbeeld:

- a. Stadslandbouw Nederland heeft wel eens geprobeerd bij elkaar in de keuken te kijken maar men kwam niet opdagen als er fysieke bijeenkomsten werden georganiseerd.
 - b. Er is ook een citydeal gezond en duurzaam voedsel waarbij steden ervaringen uitwisselen
 - c. Er is ook een netwerk van voedselraden.
 - d. Taskforce Korte Ketens kon het niet eens worden, of was te afhankelijk van LNV
 - e. Het "Voedsel van Dichtbij" initiatief viel uit elkaar omdat LNV de stekker eruit trok. Taskforce Korte Ketens was in die zin ook kwetsbaar
 - f. Het initiatief Boer, Buur en Natuur probeert al te realiseren wat men aan tafel opperde: interactie tussen boer en burger bewerkstelligen, met een project van 2 per provincie, gefinancierd door postcode loterij. De groep kan zich onderscheiden door juist niet op individuele boeren te focussen maar juist op regionaal niveau.
3. Erkenning voor tijd en energie van de wevers d.m.v. een **zoektocht naar fondsen** die het werk van het netwerk kan ondersteunen en ook de rol van de wevers beloond op fatsoenlijke manier. Dit kan via LNV, hoewel er vermoeidheid klinkt op basis van de ervaringen uit het verleden, en de focus van het ministerie op de industrie. Daarom kan er creatief gezocht worden naar andere fondsen, om het netwerk in ieder geval te kickstarten.
- Er liggen kansen voor de groep: aansluiten bij de aanstaande Omgevingswet, living labs financiering [i.h.k.v. kracht van de regio: regio's identificeren en spelers aan elkaar verbinden], Nationaal Groeifonds project regeneratieve landbouw, of andere fondsen aanspreken (Postcode Loterij? Maar dan projectmatig).

Actiepunten

- Een kerngroep vormen die het netwerk zou kunnen trekken in de vorm van een coalitie.
Geïnteresseerden zijn: Sanne Blok, Jan Hassink, Johannes Regelink, Henk Willem Tiktak, Marlise Vroom
- Een whatsapp groep maken voor directe communicatie: onder voorwaarde dat enkel vragen en relevante kennis worden gedeeld via deze weg
TIP: een whatsapp community zou makkelijk decentrale organisatie mogelijk maken en kleinere werkgroepen faciliteren maar ook binnen het netwerk houden
Noot Puck: als Ons Eten Den Haag werken we met Gebiedsonline, een platform dat bedoeld is om als gelijkgestemden een community te kunnen vormen en uit te wisselen. Ik weet dat er vanuit meer voedselpartijen wensen zijn om hiermee te gaan werken. Ik vraag het na aan Liane Lankreijer; wie weet liggen er ook mogelijkheden voor ons.
- Een Teams-omgeving maken om kennis te delen en bijeenkomsten makkelijker te maken

Annex 1: post-it collectie van waarden

1. Houding t.o.v. samenwerking:
 - a. Transparantie
 - b. Nieuwsgierigheid
 - c. (Mogelijkheid tot) verantwoordelijkheid
 - d. Respect
 - e. Vertrouwen
 - f. "Doe wat je kan! Je kunt meer dan je denkt"
 - g. Positieve grondhouding geeft energie + stimuleert om meer te doen
 - h. Positief benaderen van verandering: HET KAN!
2. Principes waarop systeem verandering gebaseerd is:
 - a. Waarde toevoegen, niet afbreken
 - b. Toekomstbestendig
 - c. Gelijkwaardigheid in recht op voedsel
 - d. Een dimensionaal > holistische aanpak > liefde voor het leven
 - e. Voedselsysteem raakt alle aspecten van het leven. Nu is het een dimensionaal €
 - f. Voedsel verbind: passie, geluk van het leven
 - g. Sociale waarde is verbindende factor en bottom-up
 - h. Meervoudige waard creatie belonen
 - i. Systeem verandering ("maakt door breken"); nieuwe samenwerking publiek-burger-gebied prioriteit
 - j. Erkenning en waardering voor mensen die als voedselproducent een eerste levensbehoefte voorzien
3. Leren:
 - a. Samen doen en leren
 - b. Kennisdeling
 - c. Kennis over hoe je gezond voedsel uit de streek klaar maakt
4. Gebied:
 - a. Gezamenlijk doelen stellen (maatschappelijk bedrijf)
 - b. Onze gebiedstalenten in kaart brengen
 - c. Waarde is meer dan de mens
 - d. Gebiedswaarden en menselijke waarden als basisprincipes voor integrale gebiedsontwikkeling
 - e. Zeggenschap over landgebruik voor iedereen
 - f. Verbinding met voedsel en hoe dat mensen en ecologie verbindt
 - g. Biodiversiteit en kwaliteit/gezondheid van landschap
5. Inclusiviteit:
 - a. Inclusief
 - b. Inclusief, duurzaam, gezond, fair
 - c. Iedereen goed en gezond eten uit de regio, cultuur + grond
 - d. Gezond voedsel toegankelijk en beschikbaar voor iedereen
 - e. Sociaal en financieel inclusief = voor iedereen
6. Internationaal: voedselproductie in Nederland heeft geen negatief effect op zeggenschap op voedsel elders in de wereld
7. Toekomst
 - a. Diversiteit
 - b. Gezond ecosysteem herstel
 - c. Gezondheid mensen en natuur
 - d. Respect voor leven, aarde, natuur
 - e. Overleven als mens

Annex 2: flip-overs van behoeften

Wat is de focus van deze groep?

- Voedsel centraal plek geven
TCU → grote partijen
via Voedsel Anders 2.0 als
voedsel transitie naast landbouw transitie
 - voedsel beleid op gemeentelijk /
regionaal niveau
 - zo veel als mogelijk decentraliseren
voedsel beleid - kraacht vd regio-
(→ verbinden niveau's
(faciliteren van 'hogerak')
 - 'midden' organisatie
die signaleert en richting geven
 - lokaal beginnen & dan verweven
 - politieke actie
 - omgevingswet → kans voor regio burger &
ondernemers
 - voedsel bewegingen: funding aanjagen!!!
om de bodem te versterken
 - funding voor regionale
netwerken €:
bouwen netwerken in kader van omgevingswet
oid
 - bij 1 initiatief aan haken: hoe helpen
we dit initiatief verder?
 - → eigen initiatief
 - → eigen regiomycelium bouwen → DH
- © Stadslab/bouww heeft dit geprobeerd...

op
alle
niveaus
aandacht
nodig
1/2

stelsel
verandering

'living
lab'

meer
tijd

te
veel
tijd

bijeenkomsten
openstellen

iii' financiering / randvoorwaarden / voor rol wevers

Waar zit de energie?

urgente verklarings één slogan al die
Coalitie vormen met andere partijen zoals
Stadslandbouw NL etc.

klein team uit groep

- op grotere schaal -

'voedsel van dichtbij' al geprobeerd

LN
andere grote potten

• te vernijpend ... meer energie voor voedsel :

iii' NL burger initiatief { burger voor ander voedsel systeem }
• burger & boer

• bottom-up inspiratie → modellen →

o regio's, identificeren + spelers aan verbinden
↳ Field lab Almere

• wél energie van delen met gelijkgestenden : leren van elkaar

• verschillende invals hoeken

• of grote bijeenkomst
of ...
of teams specifiek

andere niveau's
ook belichten!
verschillende lagen

o op regioniveau afstemmen

• appgroep
• eet lokaal

